

ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕФЕКТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА-ПРАКТИКА

Исследование интеллекта в эффективной профессиональной деятельности психолога практика обусловлено следующими моментами: это механизм, который должен постоянно развиваться с целью обеспечения качества решения профессиональных задач, формируется и совершенствуется в процессе специально организованного образования и выступает основой развития профессиональных черт и специальных способностей.

Практика психологічної роботи в сучасних умовах буття значно підвищує вимоги до професійної компетентності фахівця, висуваючи чіткі умови до його особистості і поведінки, до рівня інтелекту і професійного потенціалу. Ці вимоги актуалізують питання наявності відповідного рівню й кваліфікації фахової підготовки, змісту професійно-предметних й прикладних знань, умінь, що необхідні сучасному психологу-практику в галузі надання психологічної допомоги.

Практична діяльність психолога в суспільстві набуває різних видів та форм, що забезпечуються спеціальними методами, діями, спрямованими на вирішення професійних завдань різного типу й складності. Тому, фахівець має володіти й оперувати комплексом спеціальних здібностей задля організації й реалізації саме фахової психологічної допомоги (опора на свідомість індивіда) на відміну від так званих «народних цілителів», зміст діяльності яких відбувається під лозунгом «лікую від усього» (паразитуючи на інфантильно-магічній свідомості «індивіда з натовпу»).

З метою ефективно реалізації професійних дій, фахівець, в першу чергу, спирається на теоретичні (наукові) знання, які у поєднанні з практичними вміннями складають основу професійної компетентності. Звідси інтелект доцільно розглядати як важливий структурний (базовий) елемент, що забезпечує відповідну якість професійної діяльності психолога і виступає, з одного боку, в ролі механізму, який працює виключно з інформацією, сприймає, формує та зберігає набуті знання, а з іншого, в ролі інструменту, за допомогою якого психолог вирішує конкретні професійні задачі.

До важливих умінь, якими психолог-практик звертається в своїй роботі належить вміння працювати з інформацією (історія клієнта, супервізорська консультація тощо). Кожний вид діяльності формує власний інформаційний простір, який складається з науково-теоретичного й спеціально-практичного знання. У період професійної підготовки у вищій школі майбутній спеціаліст має засвоїти відповідний об'єм професійної інформації (загально-наукової, теоретично-прикладної), яка перероблюється й оформлюється в певні репрезентативні когнітивні карти-схеми. Даний процес супроводжується функціональною активністю вищих психічних функцій (інтелектуальні здібності). Здібності пізнавати, навчатися, мислити логічно, систематизувати інформацію шляхом її аналізу, знаходити в ній зв'язки, закономірності забезпечуються структурними складовими інтелекту, які активізуються в процесі опанування спеціальними знаннями під час лекційних, семінарських та лабораторних занять. Завдяки цим видам інтелектуальної активності додатково розвивається активний / формується пасивний професійний словник, поширюється й збагачується світогляд майбутнього фахівця. Таким чином, інтелект як механізм активізується саме в інформаційному просторі, набуваючи змін й вдосконалюючи структурні зв'язки.

У професійній діяльності психолога-практика підструктура «знання» виконує важливу роль завдяки тому, що логічно поєднує в собі тривірневий розподіл змісту психологічної освіти, а саме: загальнопсихологічні теоретичні знання; спеціально психологічні та знання зі спеціалізації [4]. Думку про те, що психологу практику не достатньо володіти тільки знаннями зі спеціалізації ми знаходимо в роботах О. Ф. Бондаренка [2]. Надання психологічної допомоги, як основної функції професійної діяльності психолога, за професором О. Ф. Бондаренком, має психолог, неодмінно з вищою освітою та вченим ступенем, який своєчасно й успішно має скласти іспит з метою отримання ліцензії на реалізацію професійних знань, умінь та здібностей.

До професійної компетенції психолога входить не тільки вміння володіти спеціальними техніками, психолог сприймає, усвідомлює і аналізує інформацію, з якою має працювати. Так, на думку І. В. Дубровіної, основна інтелектуальна діяльність психолога полягає в глибинному аналізі всіх отриманих даних, фактів, відомостей у синтезі всього відомого у відповідності до змісту психологічної ситуації (робоча задача). Саме на такій основі психолог виконує найскладнішу інтелектуальну операцію – інтерпретацію. У свою чергу, Й. Шванцара, спеціально звертає увагу на те, що інтерпретація всіх отриманих відомостей є, перед усім, функцією синтетичних здібностей психолога [5]. Отже, вміння якісно опрацювати різні види інформації, формулювати робочі гіпотези, будувати прогнози, оформлювати зворотній зв'язок складає основу професійних здібностей (вербальний інтелект) психолога.

В процесі вирішення професійної задачі психолог застосовує вміння бачити професійну задачу (психологічну ситуацію) всебічно, прогнозувати перспективи її змін та вірогідний напрямок розвитку. Ефективність подібних умінь забезпечується функціонуванням окремого структурного компонента інтелекту, а саме невербальним інтелектом. Саме здібність прогнозувати разом із відповідальністю за інтервенції в життєвий (фізичний, психічний, психологічний) простір клієнта та їх наслідки відрізняє фахівця від «народних цілителів».

Психолог практик з фаховою підготовкою, на відміну від «народних ремісників» за період фахової підготовки формує в собі професійно важливі риси спеціаліста: психологічний світогляд як певний тип життєвої філософії особистості, побудовані на ньому структуру цінностей, розвинуті механізми соціальної перцепції, культуру мислення, вміння керувати процесом взаємодії з іншими, розвинуту професійну інтуїцію, специфічну «Я-концепцію» та ін. Отже, мова йдеться про окремий вид інтелекту, що має назву - соціальний інтелект, який останнім часом привертає увагу сучасних науковців.

В роботах М. В. Молоканова та Н. О. Амінова експериментально доведено, що соціальний інтелект (здатність розуміти поведінку й визначати її відхилення як у інших, так і в собі самому) поряд із фасилітативністю (використання підтримуючого стилю соціальних стосунків) можна розглядати як спеціальні здібності психолога-практика [1].

На сьогодні мало хто говорить окремо про інтелект академічний і практичний, соціальний і емоційний завдяки тому, що інтелект передусім постає як багатоаспектний конструкт.

Важливою умовою якісної професійної діяльності, на думку українських психологів Н. В. Чепелевої та В. Г. Панка, виступає наявність відповідного рівню розвитку інтелекту [4]. Вони зауважують на тому, що практичні психологи з інтелектом нижче за середній зазнають суттєвих труднощів (перепонів) в роботі, особливо консультаційній. Сам інтелект забезпечує ефективний аналіз, дає можливість знаходити стереотипи, є центральним механізмом розуміння рис, властивостей та поведінки інших людей. Водночас, до основних якостей, що забезпечують професійні вміння В. Г. Панок та Н. В. Чепелева відносять глибокі теоретичні знання, емпатію та інтуїцію, які мають взаємодіяти між собою, доповнюватись і підтверджувати один одного.

Існують певні дослідження (В. М. Дружинін, Д. Н. Перкінс та ін.), які вказують на те, що загальні розумові здібності вносять основу в детермінацію успішності різних видів діяльності. Серед досліджень, присвячених вивченню співвідношення інтелекту й успішності професійної діяльності, доцільно звернути увагу на теорію «порогу інтелекта» Д. Перкінса [5]. За даними експериментального дослідження Д. Перкінса, успішне виконання професійної діяльності обумовлено наявністю необхідного і достатнього рівня інтелекту відповідно до конкретної професії. Якщо інтелект індивіда нижче цього рівню, індивід не здатний виконати професійні функції. Водночас, перевищення інтелекту необхідного рівню не гарантує приріст продуктивності. В свою чергу, російський психолог В. М. Дружинін розробив модель «інтелектуального діапазону». По відношенню до професійної діяльності, «верхній поріг» інтелектуального діапазону задається індивідуальним рівнем інтелекту, а «нижній поріг» – визначається вимогами діяльності. В разі, коли коефіцієнт інтелекту нижче певного показника, такий індивід не здатний проявити мінімально необхідну продуктивність [3].

Відповідний рівень сформованості перелічених вище властивостей, на наш погляд, створює умови розвитку професійної компетентності яка, в свою чергу, відбувається за рахунок усебічного розвитку інтелекту, на відміну від простого поглиблення знань у сфері будь-якої спеціалізації. До того ж, справжній професіонал, володіючи комплексом психологічних знань, має постійно їх поновлювати, тим самим підвищуючи рівень професійної кваліфікації.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що інтелект психолога виступає базисним інструментом у виконанні якісної професійної діяльності, повинен мати відповідний рівень розвитку, який забезпечує пошук ефективних шляхів психологічної допомоги у вигляді прийняття швидких і безпомилкових рішень відповідно до різноманітних практичних задач.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аминов Н. А., Молоканов М. В. О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов // Психол. журн. – 1992. – № 5. – С. 104-111.
2. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – Изд. 4-е, испр. и доп. – К.: Освіта України, 2007. – 332 с.
3. Дружинин В. Н. Когнитивные способности. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Импатон, 2001. – 224 с.
4. Основы практической психологии / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – Вид. 2-ге, стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
5. Перкинс Д. Н. Творческая одаренность как психологическое понятие // Общественные науки за рубежом. Р. Ж. Сер. Науковедение. – 1988. – № 4. – С. 88-92.
6. Я работаю психологом... Опыт, размышления, советы. / Под ред. Дубровиной И. В. – М.: ТЦ Сфера, 1999. – 256 с.

УДК1 (091)(470+571)"17/18":930.1

Кучмій О.В.

АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ТА ПОГЛЯДІВ НА ІСТОРІОГРАФІЮ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

В статтє рєчє ідет о взгядєх мьслитєлєй, которьє ислєдовали историкографию истории философии. Автор в ислєдовании рассматривает историкографию истории философии как отдельный, независимый предмет ислєдования.

Багато дослідників дотримуються думки про те, що філософія – це наука про всезагальне, про всезагальні і загальні закони, а історія філософії включає в себе саме історичний розділ – історіографію – і розділ теоретичний – історію філософії як науку. З. А. Каменський зазначає, що такий погляд на філософію потребує розробку повної системи історії філософії як науки, та виділення її структури. Ця структура представлена в авторській концепції З. А. Каменського наступним чином: пропедевтика історії філософії (тут мова йде про предмет, статут, структуру), теорія історико-філософського процесу (в цьому випадку розглядаються закономірності, які притаманні самому процесу), вчення про мету і форми історико-філософського дослідження і вчення про методи (методологія) історико-філософського дослідження.

Багато вчених-теоретиків, глибоко досліджують певні проблеми історії філософії і цілі їх комплекси, розробляють окремі елементи – ланки цієї науки, але не втілюють її синтез, не створюють систему, в якій ці проблеми отримали би своє місце у відповідності певній субординації. Більшість дослідників, так і залишились на стадії несистематизованого теоретизування. Але побудова глобальної системи є важливою задачею для історії філософії.

Необхідно зазначити, що історія філософії є наукою, яка повинна виконувати певні функції, по відношенню до філософської теорії. В першу чергу, історія філософії має забезпечити історичне пояснення для філософської теорії, та можливість прогнозування її подальшого розвитку. По-друге, вона виконує певну функцію по відношенню до життя того народу, в межах якого вона зародилась і розвивалась. На цій основі виділяються дві узагальнюючі форми історико-філософського дослідження. Перша може бути названа всесвітньо-історичною, оскільки предмет її дослідження розглядається саме в такому масштабі в логічно-узагальненому вигляді – як всесвітньо-історичний процес поступового розвитку філософського знання. Предметом другої форми історико-філософського дослідження, навпаки, є конкретно-історичне буття філософського знання, що розвивається в рамках історії того чи іншого народу. Тому вона може бути названа національною формою, або історією філософії окремого народу.